

NOI ASPECTE ALE ACTIVITĂȚII PARTIDULUI NAȚIONAL-POPULAR ÎN BANAT ÎN ANUL 1946

Radu Păiușan*

Cuvinte cheie: Partidul Național-Popular, Banat, 1946, istoric

Mots clé: Parti National-Populaire, Banat, 1946, historique

Partidul Național-Popular s-a constituit în Banat începând cu luna ianuarie 1946, activitatea de constituire începând imediat după înființarea acestuia la nivel de țară, prin transformarea Uniunii Patrioților în partid la congresul acestuia, desfășurat la București în zilele de 10-12 ianuarie 1946¹

În continuare, și în Banat P.N.P.-ul a desfășurat o intensă activitate organizatorică. Acum a fost luat în dezbateră programul partidului, insistându-se asupra descentralizării administrative.

În intervenția sa la o întrunire din luna februarie a organizației național-populare din județul Timiș-Torontal, Pandeli Eustațiu, consilier politic județean din partea P.N.P.-ului, a insistat asupra colaborării tuturor partidelor democratice, colaborare care trebuia să fie perfectă în mediul rural, și s-a mai pronunțat asupra problemelor care preocupă guvernul, ca: epurarea aparatului de stat², participarea funcționarilor publici la viața politică și apare acum, pentru prima dată într-un discurs public al unui lider al P.N.P.-ului, care era un satelit al P.C.R.-ului, necesitatea colaborării cinstite a tuturor păturilor sociale³.

---

* Universitatea de Vest Timișoara, Facultatea de Litere, Istorie și Teologie, bd. Vasile Pârvan, nr. 4.

¹ Radu Păiușan, *Aspecte ale constituirii Partidului Național-Popular în Banat la începutul anului 1946*, în *SIB*, XXXIV, 2010, p. 118-131.

² Cristina Păiușan, Narcis Dorin Ion, Mihai Retegan, *Regimul comunist din România. O cronologie politică (1945-1989)*, București, 2002, p. 20.

³ Serviciul Județean Timiș al Arhivelor Naționale (în continuare SJTAN), fond *Comitetul Județean Timiș-Torontal al Partidului Național-Popular*, d. 2/1946, f. 7.

Tot în aceeași zi, după-masă, a avut loc o ședință restrânsă a comitetului organizației locale, în cadrul căreia colonelului Teodor Dinculescu i s-a încredințat organizarea plășii Ciacova⁴.

Relativ la adunarea național-populară din 3 februarie 1946, profesorul Vichente Ardelean, participant și el la aceasta, a declarat în ședința din 5 februarie 1946 a Comitetului Județean al P.N.P. că întrunirea a avut un nivel politic foarte slab, mai ales prin modul de organizare, al pregătirii, repartizării și expunerii materialelor de propagandă⁵.

Dar nu erau rezolvate nici problemele existente la nivelul organizației județene a național-popularilor. Pentru a se încerca rezolvarea acestor probleme a fost convocată o ședință a comitetului organizației T.-T. al P.N.P. la Timișoara, în data de 5 februarie 1946. Ședința a fost prezidată de Nicolae Ionescu-Papastelatu, membru al Comitetului Central al partidului⁶.

În cadrul acestei ședințe a fost discutată, printre alte probleme, și o adresă a Comitetului Județean Timiș-Torontal al P.N.P. către Mihail Dragomirescu, secretarul general al P.N.P.-ului la nivel național. În adresă se afirma că organizația național-populară din județul Timiș-Torontal a hotărât, în cadrul ședinței din 5 februarie, ca să nu se renunțe – sub niciun motiv – la postul de prefect al județului, în principal pentru motivul că postul respectiv a făcut parte din lotul organizației Uniunii Patrioților și, deci, revenea de drept urmașului acesteia – P.N.P.-ul. În al doilea rând, se menționa în adresă faptul că P.N.P.-ul, ca partid nou-înființat, avea nevoie să obțină influență în administrația județeană, unde se afirma că reacțiunea, adică partidele istorice, era foarte puternică, iar populația era împărțită din punct de vedere politic.

Se mai remarcă, în adresă, că existau și unele partide politice care, deși făceau parte din F.N.D., au început o adevărată campanie de atacuri împotriva național-popularilor și care nu putea fi combătută cu eficacitate decât dacă aveau o oarecare influență în administrația județeană. Național-popularii timișeni erau informați că postul de prefect era vizat de mai multe organizații politice din F.N.D., în principal de național-țărăniștii din disidența politică a lui Anton Alexandrescu⁷. Deci, existau divergențe și o concurență, inclusiv între partidele

---

⁴ *Ibidem*, f. 8.

⁵ *Ibidem*, d. 3/1946, f. 17.

⁶ *Ibidem*, f. 15.

⁷ Cristina Păiușan, Narcis Dorin Ion, Mihai Retegan, *op. cit.*, p. 21.

satelite comuniștilor, mai ales în probleme legate de posturi în administrație, Frontul Național-Democrat, cel puțin cel din județul Timiș-Torontal, nefiind un organism politic unitar.

În adresă se mai arăta că membrii Comitetului Județean Timiș-Torontal al P.N.P.-ului și delegații organizațiilor locale și de plasă sunt de părere că fără acest post important, adică cel de prefect, organizația județeană național-populară nu-și putea lua avânt și nici nu-și putea forma nuclee în diferitele părți ale județului. Era menționat și faptul că prefectul de atunci a fost numit din partea Uniunii Patrioților și, cu toate acestea, nu a dat concursul organizației județene național-populare, pentru că el făcea parte din Partidul Comunist și era cunoscut de toată lumea, din oraș și județ, ca membru al acestui partid⁸.

În continuarea adresei, prof. dr. Mihail Dragomirescu, secretar general al P.N.P., era rugat – pentru motivele respective – să intervină pe lângă ministrul de Interne, Teohari Georgescu, căruia îi erau subordonați direct prefectii de județe, ca postul de prefect al județului Timiș-Torontal să fie atribuit unui membru al P.N.P.-ului, care să facă parte din organizația județeană Timiș-Torontal a acestui partid, urmând ca persoana sa să fie propusă de ei imediat ce vor avea un răspuns afirmativ de la secretarul general al partidului. Se menționează că scrisoarea respectivă a fost trimisă și lui Mitiță Constantinescu, președintele P.N.P.-ului.

Se solicită, totodată, lui Mihail Dragomirescu să dispună să i se dea delegatului organizației județene Timiș-Torontal a P.N.P.-ului, Haralambie Frâncu, material de propagandă pe care nu l-au primit încă, adică programul, statutul, cărți de membru, manifeste și orice alt material de propagandă. De asemenea, secretarul general al P.N.P. este rugat să comunice comitetului organizației județene Timiș-Torontal ce formalități trebuiau îndeplinite pentru ca acestuia să i se atribuie un fond de propagandă de la Ministerul de Interne⁹.

O altă problemă care figura pe agenda organizației județene T.-T. a P.N.P. era găsirea unei personalități locale care să fie președinte al organizației județene a național-popularilor. Aceasta era cu atât mai necesar cu cât C.C. al P.N.P. solicitase acest lucru. Astfel, după ce a fost respinsă propunerea câtorva personalități cu domiciliul în Timișoara, s-a hotărât ca persoanele ale căror

---

⁸ SJTAN, fond *Comitetul Județean T.-T. al P.N.P.*, d. 6/1946, f. 13.

⁹ *Ibidem*.

nume să fie comunicate de către delegatul organizației național-populare comitetului județean. În final, s-a hotărât să se recurgă fie la dr. Cornel Grofșorean¹⁰, fie la ing. Cornel Beșa¹¹.

Este adus la cunoștința Comitetului Timiș-Torontal al P.N.P.-ului și faptul că ședința Consiliului Economic Județean al F.N.D.-ului, din care făcea parte și delegatul național-popular, dr. Karner, a fost suspendată în aceeași zi de 5 februarie, fiindcă delegații mai multor partide au participat la manifestarea organizată cu ocazia recunoașterii guvernului Petru Groza de către Națiunile Unite¹².

În continuarea ședinței, Nicolae Ionescu-Papastelatu, secretarul general al Comitetului Județean Timiș-Torontal al P.N.P.-ului, a expus situația foarte critică a organizației județene a partidului din punct de vedere financiar, menționând că s-a ajuns până acolo încât nu s-au putut plăti nici salariile funcționarilor Comitetului Județean al partidului pe luna ianuarie 1946. Pentru rezolvarea acestei probleme Sebastian Weiser, secretarul cu probleme financiare al organizației național-populare județene, a propus deschiderea unei liste de subscripție, subscriindu-se primul, cu suma de 50.000 de lei. Urmându-i exemplul, dr. Eduard Karner a subscris 100.000 de lei, iar Nicolae Gălășanu, pe lângă faptul că a donat și el 100.000 de lei, s-a angajat să acorde masa în mod gratuit, timp de două luni, celor doi curieri ai comitetului¹³.

De altfel, comitetul organizației național-populare a județului Timiș-Torontal era format din: prof. Vichente Ardelean, Nicolae Ionescu-Papastelatu, funcționar superior la C.F.R., Nicolae Arbunescu, funcționar superior la U.D.R. și membru în C.C. al P.N.P., avocat Nicolae T. Ionescu, consilier municipal, col. Teodor Dinculescu, Haralambie Frâncu, comerciant, Matilda Frâncu, Pandeli Eustațiu, Tiberiu Solomon, comerciant, prof. Iulian Boldur, inspectorul regional Tiberiu Cernescu, procurorul Ioan Blănaru, membru al C.C. al P.N.P., dr. Sebastian Weiser, Desideriu Hirsch, comerciant, dr. Eduard Karner, industriaș,

---

¹⁰ Pentru personalitatea lui Cornel Grofșorean vezi și Aurel Turcuș, *Șapte personalități bănățene. Contribuții documentare*, Timișoara, 2008, p. 110-127 și Tiberiu Ciobanu, *Istoriografia românească din secolul al XIX-lea și prima jumătate a secolului al XX-lea referitoare la Banatul medieval*, II, Timișoara, 2010, p. 26-39.

¹¹ SJTAN, fond *Comitetul Județean T.-T. al P.N.P.*, d. 3/1946, f. 16.

¹² Cristina Păiușan, Narcis Dorin Ion, Mihai Retegan, *op. cit.*, p. 20.

¹³ SJTAN, fond *Comitetul Județean T.-T. al P.N.P.*, d. 3/1946, f. 17.

Anton Hollender, industriaș, Jacques Hellman, comerciant, ing. Ivan Ney, industriaș, col. Volbură Poiană-Năsturaș, scriitor, Aurel Periat etc¹⁴.

A continuat activitatea de organizare a național-popularilor în teritoriu și în județul Caraș. La 23 ianuarie 1946 a avut loc o mare adunare populară a P.N.P.-ului în localul școlii primare din comuna Berzovia, întrunire la care au participat – conform relatării presei – un număr impresionant de țărani și intelectuali din comună. Adunarea a fost convocată de Ion Calea, secretarul general al organizației județene Caraș a P.N.P.-ului, care a fost însoțit – la această manifestație politică - și de către Cornel Pupezescu, inspector financiar în Ministerul Sănătății și de dr. Dumitru Cărăbașiu, medicul șef al județului Caraș.

În expozeul său la această adunare, Ion Calea arăta necesitățile timpului de atunci, lupta, apreciată fără rost, care se dădea între fiii țării noastre, fii care, în timpurile de atunci, trebuia să fie uniți. Referindu-se la programul P.N.P.-ului, Calea a subliniat că este un program adecvat tuturor, întocmit în așa fel ca să apere interesele fiecărei clase. În finalul adunării a fost numit secretarul organizației național-populare din Berzovia, Adrian Popovici, care era și notarul comunal, fiind caracterizat ca un funcționar destoinic, apreciat mult de către locuitorii comunei¹⁵.

În teorie, lucrurile păreau să meargă bine, dar în practică se întâmpla cu totul altceva. Astfel, deși se făcea apel – de către național-populari – să nu se dea lupte între fiii țării, când era vorba de funcții, se dădeau lupte și între partidele coalizate în F.N.D. În acest sens, tot în comuna Berzovia, din județul Caraș, în cadrul alegerilor de primar desfășurate în data de 3 februarie 1946, reprezentantul P.S.D.-ului a concurat cu reprezentantul P.N.P.-ului, fiind ales cu 133 de voturi față de 103, ale candidatului național-popularilor. Victoria a fost decisă de către membrii P.N.Ț.-Maniu, care s-a afirmat că au votat candidatul P.S.D.-ului. Explicația dată de către național-populari acestui fapt a fost că: „Este de remarcant faptul că P.N.P.-ul, constituit de-abia de o lună, s-a impus pe locul doi și poate ar fi fost pe primul loc dacă gruparea național-țăranistă, simțindu-se prea slabă, nu ar fi sprijinit reprezentantul social-democraților”¹⁶.

---

¹⁴ *Banatul*, anul II, nr. 30, 9 februarie 1946, p. 2.

¹⁵ *Ibidem*, p. 3.

¹⁶ *Ibidem*, p. 2.

Explicația poate consta și în faptul că și în anumite momente din perioada interbelică, P.N.Ț.-ul a colaborat cu P.S.D.-ul, acest lucru având loc și în cadrul Blocului Național-Democrat, constituit la 20 iunie 1944¹⁷.

Această colaborare între cele două partide, cel puțin în plan local, a continuat și după 23 august 1944, în ciuda unor îndemnuri făcute și prin presă de către național-populari și a curtării țăranilor de către aceștia.

În acest sens, într-un articol scris de către unul dintre liderii organizației județene național-populare din Timiș-Torontal, Nicolae Ionescu-Papastelatu, se afirma că a început o eră nouă de politică cinstită și sănătoasă și că P.N.P.-ul a prevăzut, în programul său de guvernare, ca și alte partide democratice, capitole speciale pentru țărani, programul acestui partid fiind un program nou, întocmit în lumina vremurilor noi și a realităților românești¹⁸.

Tot în județul Caraș, în data de 2 februarie 1946 a avut loc o adunare a P.N.P.-ului în comuna Răchitova, adunare la care au luat cuvântul: av. Dumitru Ciuca, Ion Calea, Ion Ludig, C. Crăiniceanu și dr. Ioan Țeicu, președintele organizației județene a partidului. În cadrul adunării se afirma în presă că: „Asistența a făcut o frumoasă manifestație de simpatie doctorului Ioan Țeicu, o binecunoscută personalitate a Carașului”¹⁹.

Activitatea politică a național-popularilor se desfășura cu intensitate și în județul Timiș-Torontal. La 29 ianuarie 1946 organizația național-populară din comuna Ivanda solicita ca delegatul său, Milan Caici, să fie numit membru în Consiliul Politic al comunei²⁰. La fel a făcut, în data de 7 februarie 1946, și organizația național-populară din comuna Ciacova²¹. La Sânnicolau Mare, delegatul organizației locale național-populare, dr. A. David, a participat în data de 2 februarie la ședința consiliului local al comunei²².

Au fost trimise, în continuare, organizațiilor național-populare județene, circulare ale organizației centrale din București. O astfel de circulară a fost și cea din 7 februarie 1946, în care se sublinia faptul că, prin rezoluția Congresului

---

¹⁷ Vezi Ioan Scurtu, Gheorghe Buzatu, *Istoria românilor în secolul al XX-lea (1918-1948)*, București, 1999, p. 515.

¹⁸ N. Ionescu-Papastelatu, *P.N.P. și țăranii*, în *Banatul*, anul II, nr. 16, 21 ianuarie 1946, p. 1.

¹⁹ *Banatul*, anul II, nr. 28, 7 februarie 1946, p. 3

²⁰ SJTAN, fond *Prefectura județului Timiș-Torontal*, d. 2/1946, f. 307.

²¹ *Ibidem*, f. 309.

²² *Ibidem*, f. 312.

general al P.N.P.-ului din 10-12 ianuarie 1946, fostele comitete județene interimare ale Uniunii Patrioților devin comitete interimare ale P.N.P.-ului până la cel mai apropiat congres județean, dar se puteau coopta și membri noi. Se mai transmitea că, avându-se în vedere că statutul partidului nu prevedea organizații regionale, foștii membri ai comitetelor regionale vor fi încadrați, de îndată, în comitetele județene.

În circulara semnată de către Mitiță Constantinescu, în calitate de președinte și Mihail Dragomirescu, ca secretar general, se atrăgea atenția asupra faptului că organizarea congreselor județene se va face numai după data de 15 martie a aceluia an²³.

Într-o adresă către organizația județeană Timiș-Torontal a P.N.P.-ului din 9 februarie 1946, venită de la Ministerul Propagandei, Direcția Presei din București, se comunica faptul că li se elibera o copie după o hotărâre a respectivului minister, prin care a fost aprobată transformarea săptămânalului *Lupta Patriotică* în publicație, tot cu apariție săptămânală, sub denumirea *Banatul*, de acord cu agreementul Comisiei Aliate de Control²⁴, din România²⁵.

Activitatea organizatorică a P.N.P.-ului a continuat și în județul Caraș. Astfel, reprezentanții acestui partid făceau parte și din Consiliul Politic Județean, este vorba de Ion Calea și mai exista, din partea aceluiași partid la ședințele Consiliului, și un alt membru al P.N.P.-ului, arhitectul Ion Ludig. O problemă importantă care a fost pusă în discuția Consiliului Politic Județean Caraș a fost și epurarea funcționarilor.

În această problemă, Consiliul Politic Județean a decis să nu se mai discute nicio cerere sau memoriu înaintat de către cei propuși pentru a fi epurați, urmând ca respectivii, după ce deciziile de epurare vor apărea în „Monitorul Oficial”, să se adreseze Ministerului Afacerilor Interne.

Ca urmare a deciziei respective, era considerată neactuală, printre altele, adresa organizației județene a P.N.P., prin care s-a emis constatarea că au fost epurate numai elemente din clasa mijlocie²⁶. Deci, Consiliul Politic Județean Caraș, dominat de comuniști, nu dorea ca satelitul său politic să devină prea

²³ *Ibidem*, d. 1/1946, f. 83.

²⁴ Pentru activitatea acesteia în Banat vezi Eusebiu-Marcel Narai, *Viața economică și socială în județele Caraș și Severin (1944-1948)*, I, Timișoara, 2010, p. 91-115.

²⁵ SJTAN, fond *Comitetul Județean T.-T. al P.N.P.*, d. 6/1946, f. 14.

²⁶ Serviciul Județean Caraș-Severin al Arhivelor Naționale, fond *Prefectura județului Caraș*, d. 1/1946-1947, f. 27. Pentru semnarea documentelor din această arhivă îi mulțumim domnului lect. univ. dr. Eusebiu Narai.

puternic ci, dimpotrivă, încerca să-l slăbească cât mai mult și prin această metodă a epurărilor. De altfel, nici în cadrul propagandei electorale duse în teritoriu, partidele din F.N.D., printre care figura și P.N.P.-ul, nu colaborau în realitate, ci se concureau și chiar se denigrau.

Într-un articol din ziarul *Banatul* se arăta că: „Partea tristă este că echipa electorală amintită (a F.N.D.-ului – n.n.) a mai găsit de cuviință, după informațiile pe care le avem, de a calomnia noul partid politic (P.N.P.-ul – n.n.), spunând, printre altele, că acest partid nu are program și că o parte din conducătorii săi ar face parte din alt partid politic democrat (cel comunist – n.n.)”²⁷.

Autorul afirmă, în continuarea articolului, că P.N.P.-ul avea program, și încă unul foarte just, și că tocmai acest program cinstit și realizabil a pus pe gânduri pe mulți politicieni din trecut și pe unii din prezent. Acestora, afirma autorul, le-ar fi fost frică că P.N.P.-ul le va lua din clientela lor politică, clientela pe care puneau mare preț în viitoarele alegeri. Se mai afirma, în articol, că fruntașii acestuia nu fac parte din niciun alt partid politic și că P.N.P.-ul va dovedi tuturor defăimătorilor că tot ceea ce este scris în program se va traduce în fapte, acestea fiind realizabile²⁸.

Probleme au apărut și cu ocazia numirilor de primari, deși aceștia erau numiți de către prefect numai la propunerea Consiliului Politic Județean. În acest sens, organizația național-populară din județul Timiș-Torontal a depus cereri de numiri în consiliile politice ale comunelor Peciu Nou²⁹, Sânmihaiu Român³⁰, Giera³¹, iar în unele, ca Lipova, existau deja³².

Cu toate acestea, partidele din F.N.D. din județul Timiș-Torontal au reclamat faptul că, deși prefectul numește delegații partidelor în consiliile comunale, la propunerea acestora, instalarea consilierilor politici decurgea anevoios³³.

În consecință, prefectul a dat ordin către conducerea celor 13 plăși ale județului ca situația să fie îndreptată³⁴. Ca urmare, la scurt timp, la începutul

²⁷ Nicolae Ionescu-Papastelatu, *Propagandiști electorali*, în *Banatul*, anul II, nr. 26, 6 februarie 1946, p. 1.

²⁸ *Ibidem*, p. 2.

²⁹ SJTAN, fond *Prefectura județului Timiș-Torontal*, d. 2/1946, f. 360.

³⁰ *Ibidem*, f. 362.

³¹ *Ibidem*, f. 364.

³² *Ibidem*, f. 370.

³³ *Ibidem*, f. 547.

³⁴ *Ibidem*, f. 548.

lunii februarie 1946 a avut loc o colaborare între partidele politice din F.N.D., în cadrul schimbării consiliului comunal din Moravița³⁵.

Declarându-se un partid al păturilor mijlocii, P.N.P.-ul, nou apărut pe scena politică românească, și-a început propaganda și în rândul comercianților. În acest sens, în data de 10 februarie 1946 organizația național-populară din județul Timiș-Torontal a convocat o adunare a membrilor și simpatizanților săi la Camera de Comerț și Industrie Timișoara.

În cadrul ședinței deschise de către industriașul Eduard Karner a luat cuvântul și Nicolae T. Ionescu, care a subliniat că dacă, în principal, P.N.P.-ul reprezintă păturile mijlocii, aceasta nu exclude apartenența la partid și a forțelor naționale din rândurile muncitorimii și țărănimii. Ionescu declara în cadrul întrunirii, că P.N.P.-ul era partidul tuturor forțelor cinstite care conviețuiau pe teritoriul statului român. Pe lângă principiile enunțate anterior de către alți membri ai partidului, liderul național-popular sublinia că P.N.P.-ul avea la bază și alte două mari principii: tradiția și democrația³⁶. A mai afirmat și alte principii, pe care le postula programul P.N.P.-ului: monarhie constituțională, justiție, biserică și școală, ca instituții de bază ale statului. Dar aceste instituții vor fi „democratizate”, după cum afirma liderul timișorean al național-popularilor, o democratizare, normal, în stil comunist.

Revenind la tema dezbaterii, aceea a rolului comercianților în Partidul Național-Popular, av. Nicolae T. Ionescu arăta că partidul respectiv se pronunța pentru o consolidare a acestei activități, care trebuia exercitată de către comercianți profesioniști, înlăturând comerțul de ocazie, prin care se practica evaziunea, șantajul și specula, periclitând comerțul cinstit. În acest sens, afirma liderul național-popular bănățean, pentru a ajuta comerțul, P.N.P.-ul a înscris în programul său acordarea de credite, stabilizarea monetară, stabilitatea prețurilor, dezvoltarea și supravegherea burselor, organizarea și asigurarea unor transporturi ieftine, sigure și rapide. În același timp, un sistem vamal și fiscal simplu, drept și real va extirpa plaga formalismului vexatoriu.

Ca garanție a îndeplinirii programului prezentat erau așa-numitele „garanții democratice”, înscrise în programul partidului, adică: făurirea legilor prin consultarea organizațiilor de comercianți și legiferarea răspunderii alesului față de alegător.

---

³⁵ *Ibidem*, f. 614.

³⁶ *Partidul Național-Popular în mijlocul comercianților*, în *Banatul*, anul II, nr. 34, 14 februarie 1946, p. 2.

În finalul alocuțiunii sale, av. Ionescu făcea un apel călduros la „corpul select al comercianților să vină în rândul P.N.P.-ului, unde au un loc și o misiune de îndeplinit, pentru redresarea și îndreptarea (!)”³⁷.

În continuarea întrunirii de la Camera de Comerț și Industrie a municipiului Timișoara, reprezentantul comercianților, dr. Eduard Karner, a prezentat memoriul adresat Ministerului Economiei, memoriu redactat de către membrii P.N.P.-ului, în care erau enumerate doleanțele comercianților, industriașilor și meseriașilor în legătură cu elaborarea noilor legi economice.

În cuvântul său la aceeași întrunire, dr. Valeriu Novacu, prefectul județului Timiș-Torontal, s-a pronunțat în sensul că activitatea comercială își avea tradițiile ei, era vorba despre comerțul cinstit, dar comercianții, fiind împărțiți în mai multe partide, nu și-au dovedit adevărata forță. În consecință, el a chemat pe toți comercianții în cadrul P.N.P.-ului, unde vor putea să-și exprime doleanțele, să le susțină și să le legifereze. „Cu cât vom fi mai mulți, cu atât vom fi mai tari, iar cuvântul nostru va fi ascultat de guvern”³⁸.

În ziarul *Banatul*, în care au fost publicate toate intervențiile din cadrul întrunirii organizației județene Timiș-Torontal a Partidului Național-Popular din 10 februarie 1946, se afirma – cu triumfalism – că: „După aceste explicații, comercianții aderă în bloc la programul P.N.P., semnând – imediat – adeziunile de înscriere în partid”³⁹.

De altfel, problema acestui ziar a fost luată în discuție în ședința Comitetului Interimar al organizației județene Timiș-Torontal a Partidului Național-Popular din 15 februarie 1946. Se afirma că în această chestiune se duc tratative cu Ilie G. Murgulescu, directorul acestuia, „deși Ministerul Propagandei, căruia i s-au adresat național-popularii locali, afirma că acesta aparține P.N.P., pentru că a luat locul gazetei «Lupta Patriotică»”⁴⁰.

În continuarea ședinței, Nicolae Ionescu-Papastelatu a expus situația deficitară în care se găsea acțiunea de organizare și propagandă în județ și a propus formarea mai multor echipe pe plăși, care să meargă în județ și să acționeze în acest sens⁴¹. În consecință, s-a hotărât ca Haralambie Frâncu și col. Gălășanu să-și continue activitatea organizatorică pentru a o finaliza⁴².

³⁷ *Ibidem*.

³⁸ *Ibidem*.

³⁹ *Ibidem*.

⁴⁰ SJTAN, fond *Comitetul Județean T.-T. al P.N.P.*, d. 3/1946, f. 22.

⁴¹ *Ibidem*, f. 23.

⁴² *Ibidem*, f. 24.

În cadrul aceleiași ședințe a organizației județene Timiș-Torontal a P.N.P., la punctul 8 al ordinii de zi a fost citită scrisoarea de răspuns a regelui Mihai, prin care acesta mulțumea Comitetului Județean al organizației național-populare pentru devotamentul exprimat față de persoana sa, de către membrii partidului, cu ocazia conferinței județene. După citirea scrisorii, cei prezenți au răspuns cu aplauze.

În finalul ședinței Comitetului Județean Interimar Timiș-Torontal al P.N.P.-ului s-a propus organizarea unei adunări publice a meseriașilor la Timișoara, așa cum au fost convocați comercianții, la a cărei organizare s-a angajat Tiberiu Solomon⁴³.

Dar P.N.P.-ul, inclusiv organizația sa din județul Timiș-Torontal, trebuia să atragă și femeile în rândurile sale, iar acestea să colaboreze cu celelalte organizații de femei așa-zis democratice. Acestea trebuiau să dea dovadă de unitate de acțiune în cadrul Federației Naționale a Femeilor din România. În acest sens, reprezentantele organizațiilor județene ale Uniunii Femeilor Antifasciste din România și a Uniunii Femeilor Muncitoare au invitat pe delegatele organizației județene de femei a P.N.P.-ului, organizație pe atunci inexistentă, la o consfătuire în data de 6 februarie 1946, care trebuia să se desfășoare în sala mare a Prefecturii județene. Delegationele U.F.A.R.-ului erau Lucia Proștean, Elena Novacu, Elena Berta și Ana Grăza, iar cele ale U.F.M.-ului erau Mia Marian, Elena Târziu, Rozalia Lenhard, Elena Stoica și Maria Savin⁴⁴.

Deci, toată societatea românească trebuia înregimentată, în diverse formule, pentru a fi controlată mai bine de către comuniști, conform sistemului sovietic⁴⁵.

La fel trebuia procedat și cu tineretul. În consecință, în județul Timiș-Torontal reprezentanții așa-ziselor organizații de frunte ale tineretului: Uniunea Tineretului Socialist, Organizația Tineretului Național-Liberal-facțiunea Gheorghe Tătărescu, Organizația Tineretului Național-Țărănesc-facțiunea Anton Alexandrescu și Tineretul Progresist au trimis o adresă organizației județene a P.N.P.-ului, organizație inexistentă încă, în care se afirma că acesta „analizând situația tineretului din județ, trecând peste toate deosebirile ideologice și fiind

⁴³ *Ibidem*, f. 25.

⁴⁴ *Ibidem*, d. 6/1946, f. 24.

⁴⁵ Jean-François Soulet, *Istoria comparată a statelor comuniste din 1945 până în zilele noastre*, Iași, 1998, p. 112.

legate, prin caracterul și interesele comune ale întregului tineret (pro-comunist – n.n.), au hotărât constituirea unui Comitet de Colaborare⁴⁶. Conform adresei respective, constituirea festivă a comitetului era programată pentru ziua de 27 februarie 1946, orele 16, în sala festivă a Prefecturii⁴⁷.

Unele propuneri ale organizației național-populare din județul Timiș-Torontal au fost acceptate, inclusiv de către conducerea așa-numitului Front Național Democrat, cu sediul la București. Prin adresa F.N.D. către organizația P.N.P. Timiș-Torontal din 16 februarie 1946 i se aducea la cunoștință acestuia că propunerea sa ca acei care au fost înscriși în Grupul Etnic German, dar, totuși, au luptat pe frontul de vest împotriva armatei hitleriste, vor fi exceptați de la expropriere. La fel, a fost acceptată propunerea național-popularilor bănățeni de a fi constituit un consiliu economic în cadrul F.N.D. -ului și că a fost considerată o inițiativă foarte bună⁴⁸.

Comitetul interimar al organizației județene Timiș-Torontal a P.N.P. era compus, acum, din 35 de membri. Printre aceștia se numărau: Nicolae Ionescu-Papastelatu, secretar general al comitetului și membru al C.C. al P.N.P., dr. Valeriu Novacu, prefect al județului, Ion Blănaru, procuror, Nicolae T. Ionescu, avocat, Vichente Ardelean, profesor secundar, Aurel Periat, funcționar particular, Nicolae Arbunescu, funcționar particular, Pandeli Eustațiu, funcționar public, Tiberiu Cernescu, inspector general silvic, Sebastian Weiser, avocat, Ioan Flueraș, controlor financiar, Constantin Năsturaș, colonel pensionar, Alexandru Jebeleanu, ziarist, care era și membru în secția de presă a partidului etc⁴⁹.

Comitetul Interimar din Timiș-Torontal al Partidului Național-Popular era organizat pe secții, conform adresei Comitetului Central al P.N.P. nr. 38/1946. Acestea erau: Biroul de Presă și Propagandă, esențial pentru un partid nou constituit, format din Secția de Presă și Secția de Propagandă.

Secția de Presă avea ca membri pe Alexandru Jebeleanu – ziarist și redactor-șef al ziarului *Banatul*, Ernest Neumeanu – ziarist și redactor la ziarul *Banatul*, Nicolae Ionescu-Papastelatu, secretarul general al Comitetului Județean Interimar, publicist și redactor la ziarul *Banatul*, Kalni Moscu, administrator al acestui ziar.

---

⁴⁶ SJTAN, fond *Comitetul Județean T.-T. al P.N.P.*, d. 6/1946, f. 27.

⁴⁷ *Ibidem*, f. 28.

⁴⁸ *Ibidem*, f. 26.

⁴⁹ *Ibidem*, d. 1/1946, f. 85.

Printre membrii Secției de Propagandă se numărau: Vichente Ardelean, Pandeli Eustațiu, Nicolae Arbunescu, Nicolae Ionescu-Papastelatu, Tiberiu Solomon etc⁵⁰.

Din Secția Culturală făceau parte: Vichente Ardelean, Iulian Boldur – profesor secundar, Manasie Marcu – subprefectul județului, Pandeli Eustațiu, Constantin Năsturaș etc.

Cercul de Studii avea ca membri pe dr. Eduard Karner – industriaș, dr. Sebastian Weiser – avocat, Nicolae T. Ionescu – avocat, Manasie Marcu – subprefect și președintele funcționarilor publici din județ, Nicolae Arbunescu, procurorul Ioan Blănariu etc.

Membrii Secției Financiare erau: dr. Sebastian Weiser, care era secretarul secției, Anton Hollender, industriaș, Adalbert Drexler, comerciant, dr. Valeriu Novacu, prefectul județului⁵¹.

Analizând structura Comitetului Interimar Timiș-Torontal al P.N.P.-ului se observă că el era format, cu adevărat, din reprezentanți ai păturilor mijlocii, ca: funcționari publici și privați, industriași, comercianți, profesori secundari, avocați, ziariști și oameni de cultură. Dar niciunul dintre aceștia nu se impuseră ca o personalitate reprezentativă pentru județ, în niciun domeniu de activitate.

Remarcăm, însă, că organizația județeană național-populară deținea conducerea administrativă a județului, atât prefectul, cât și subprefectul fiind membri ai acesteia. Deci, în principiu, aveau șanse să se impună în județul Timiș-Torontal, în cadrul partidelor care compuneau F.N.D.-ul.

Dar organizația județeană național-populară din Timiș-Torontal nu avea încă un președinte și, în consecință, niciun comitet permanent, ci doar unul interimar. Această situație a fost rezolvată de-abia în a doua jumătate a lunii februarie 1946, când generalul în rezervă Teodor Șerb a acceptat funcția de președinte al organizației național-populare din județul Timiș-Torontal. Tratatul cu generalul Șerb au fost duse de către colonelul în rezervă Crăciunescu⁵².

Odată organizația județeană având, în sfârșit, un președinte, proclamat în funcție cu aplauze, se continua activitatea de organizare în teritoriu. Astfel, în data de 20 februarie 1946 s-a constituit organizația național-populară din

---

⁵⁰ *Ibidem*, f. 86.

⁵¹ *Ibidem*, f. 87.

⁵² *Ibidem*, d. 3/1946, f. 26.

comuna Ghilad, din județul Timiș-Torontal. Printre membrii acestei nou-înființate organizații figurau: Trifu Glăvan, preot; Moise Ghilezan; Dumitru Breban etc. În cadrul ședinței s-au reafirmat obiectivele P.N.P.-ului, dar și relațiile externe bune din acel moment cu Aliții: sovietici, englezi și americani, „ascultând programul P.N.P.-ului și realizând că este singurul program al clasei de mijloc și unde noi, cei de față, putem a ne arăta dragostea de Țară, Rege și datinile strămoșești, alături de Biserică și Școală, ne angajăm să ducem lupta pentru democratizarea țării și libertatea poporului nostru (în stil comunist, fără îndoială – n.n.) în spiritul cel mai democratic, alături de aliații noștri, Rușii, Englezii și Americanii”⁵³.

Această declarație a fost făcută la începutul anului 1946 și, deci, încă se afirma – în continuare – o colaborare cu „Marii Aliți” învingători în al doilea război mondial. Aceasta pentru că nu avusese loc ruptura pe față între aceștia, ci se încerca menținerea colaborării din timpul războiului.

Propaganda sovietică și, implicit, a statelor satelit, printre care și România, împotriva foștilor aliați a început să ia amploare după lansarea doctrinei Truman, cu diversele ei urmări, ca: lansarea Planului Marshall, implicarea SUA în războaiele din Grecia și Turcia, blocada Berlinului și fondarea Pactului NATO⁵⁴.

În cadrul aceleiași organizări în teritoriu, în data de 23 februarie 1946 a avut loc constituirea organizației național-populare din comuna Paniova, situată în plasa Chizătău. În comitetul organizației locale au fost aleși: președinte – Avram Blaj, vicepreședinte – Romulus Gaita, secretar – Moise Luminos, iar casier – Ioan Laichici⁵⁵.

Activitatea organizatorică a P.N.P.-ului a continuat și în județul Caraș. Astfel, dintr-un raport din 21 februarie 1946 al organizației Reșița a P.N.P.-ului, semnat de către secretarul acestuia, Antonescu, aflăm că în cursul lunii a fost constituit comitetul organizației Reșița, având ca președinte pe comerciantul Petre Iacob, acesta fiind ales în funcția respectivă datorită faptului că era președintele Sindicatului Comercianților din județ și se spera că toți comercianții

⁵³ *Ibidem*, f. 27.

⁵⁴ Nicoleta Ionescu-Gură, *Lichidarea influențelor occidentale în România de către regimul Gheorghe Gheorghiu-Dej*, în *Arhivele Securității* (în continuare AS), nr. 4, București, 2008, p. 250 și Bogdan Barbu, *Vin americanii: prezența simbolică a Statelor Unite în România războiului rece. 1945-1971*, în AS, p. 131-133.

⁵⁵ SJTAN, fond *Comitetul Județean T.-T. al P.N.P.*, d. 3/1946, f. 30.

din oraș vor merge cu noul partid. În plasa Reșița a fost ales președinte avocatul Ion Peia, care fusese – anterior – membru al P.N.L.-Tătărescu⁵⁶. Deci, și în cadrul F.N.D.-ului se făceau racolări de membri din diverse partide, existând o anumită concurență care se va amplifica pe parcurs. Conform raportului organizației Reșița, erau înscriși în această organizație doar 58 de membri, deoarece – din totalul de 224 de membri cât a avut Uniunea Patrioților din localitate – cea mai mare parte s-a retras, înscriindu-se în organizația locală a Partidului Comunist. Se observă, deci, că și pe plan local, fosta așa-zisă Uniune a Patrioților fusese adânc infiltrată de către comuniști și simpatizanți ai acestora, care – la momentul oportun – și-au declarat apartenența sau simpatia lor reală.

Avantajul era, după cum se exprima liderul local al național-popularilor, Antonescu, că membrii înscriși în P.N.P. nu mai făceau parte și din alte partide⁵⁷.

La începuturile existenței P.N.P.-ului cuvântul de ordine era să fie primiți ca membri chiar și foștii militanți ai partidelor de dreapta din România. Aceasta se făcea în scopul slăbirii partidelor istorice, ai căror potențiali membri puteau deveni. În acel moment istoric, dușmanul principal erau partidele istorice, și nu cele de dreapta sau extremă dreaptă. Activitatea acestor partide și a liderilor lor era atent supravegheată de către serviciile de informații și poliție. „Cele mai mărunte acțiuni ale acestora erau monitorizate și analizate de către specialiștii acestor instituții”⁵⁸.

Astfel, conform raportului organizației național-populare din Reșița, în partid se înscriau și membri ai fostului Partid Național-Creștin, așa-numiții goga-cuziști, iar fostul președinte al organizației județene al acesteia, dr. Ion Țeicu, devine președintele organizației județene Caraș a P.N.P.-ului⁵⁹. În același sens, germanii din Reșița duceau tratative cu național-popularii din localitate pentru a se înscrie în P.N.P., cu condiția că nu vor fi arestați și deportați în URSS⁶⁰.

Tot în cursul lunii februarie 1946 a fost convocată de către național-popularii din Reșița o adunare la Sindicatul Funcționarilor, la care au participat 40 de persoane din rândul P.N.P.-ului și la care au luat cuvântul Petre Iacob, avocatul Iosif Brebenariu și avocatul Ion Peia.

⁵⁶ *Ibidem*, d. 2/1946, f. 13.

⁵⁷ *Ibidem*, f. 14.

⁵⁸ Florin Banu, *Arma electorală a Partidului Comunist în anul 1946*, în *AS*, nr. 4, p. 14.

⁵⁹ SJTAN, fond *Comitetul Județean T.-T. al P.N.P.*, d. 2/1946, f. 13.

⁶⁰ *Ibidem*.

Național-popularii reșițeni își mai propuneau să organizeze o mare adunare la Reșița, la care să fie invitați și delegați din centrul de județ, Oravița, și să înceapă activitatea organizatorică la sate⁶¹.

În sensul extinderii organizațiilor național-populare în mediul rural a avut loc și întrunirea din data de 17 februarie 1946 din plasa Gătaia, care s-a desfășurat la sediul plășii, și la care au participat și delegați ai Comitetului Județean Timiș-Torontal al partidului. În cadrul întrunirii, deschisă de către preotul Raica, a luat cuvântul, printre alții, și Nicolae Ionescu-Papastelatu, care a afirmat că în viitorul politic al țării trebuia să pătrundă un spirit înnoitor, care să respecte instituțiile fundamentale ale statului, izvorâte din realitate și tradițiile poporului român⁶².

În expozeul său la această adunare, prof. Vichente Ardelean arăta că P.N.P.-ul era foarte apropiat de sufletul țăranului bănățean, de multele neajunsuri și necazuri la care au fost expuși cetățenii României și, mai ales, pătura țărănească, pe care le punea pe seama unei proaste orientări politice, adică aceea a democrației interbelice. Pentru a-i atrage pe țărani înspre P.N.P., vorbitorul a recurs la componenta așa-zis patriotică a partidului, pe care a expus-o, deosebit de atrăgător, alături de așa-zisele idealuri ale acestuia. „Partidul nostru proclamă cel mai curat patriotism. Patria trebuie să fie idealul căruia trebuie să-i fie subordonate toate interesele personale sau de grup. Numai așa vom putea fi pe drumul înaintașilor noștri luptători pentru dreptate, libertate și independență națională”⁶³.

Independența economică pe care trebuia s-o aibă fiecare cetățean al țării a fost tema abordată, în intervenția sa, la aceeași întrunire de către liderul național-popular Nicolae T. Ionescu, care sublinia faptul că pentru aceasta era necesară organizarea economiei țării pe alte baze, adică comuniste, care să-i asigure fiecărui cetățean mijloace materiale, ca suport al independenței sale economice. Pentru aceasta era însă necesară, după cum se exprima liderul național-popular bănățean, armonizarea prețurilor produselor industriale cu cele ale produselor agricole, pentru ca, astfel, repartizarea bunurilor economice să cuprindă toate păturile productive din țară⁶⁴.

---

⁶¹ *Ibidem*.

⁶² *O mare întrunire publică a P.N.P. din plasa Gătaia*, în *Banatul*, anul II, nr. 42, 23 februarie 1946, p. 3

⁶³ *Ibidem*.

⁶⁴ *Ibidem*, p. 4.

Încă din primele luni după înființarea sa, în ianuarie 1946, P.N.P.-ul a trecut la constituirea organizațiilor sale în teritoriu, inclusiv în județele bănățene. În această activitate a fost, însă, sabotat chiar de către partidele din F.N.D., cu care ar fi trebuit să colaboreze. Totuși, P.N.P.-ul, invocând ideile de mare adresabilitate în perioada respectivă, de Monarhie, Armată, Biserică, Școală și Tradiție, a încercat și, în parte, a și reușit să-și apropie o parte a populației și să-și creeze organizații în unele plăși și comune ale Banatului.

NOUVEAUX ASPECTS DE L'ACTIVITÉ DU PARTI NATIONAL-POPULAIRE DU BANAT PENDANT L'ANNÉE 1946

Résumé

Fondé en janvier 1946, le Parti National-Populaire a été – dès le début, en qualité de descendant direct de l'Union des Patriotes – bien représenté dans le cabinet présidé par Pierre Groza, en disposant de quatre ministères et d'un sous-secrétariat d'état. Ce parti devait enrégimenter – au bénéfice des communistes – les couches moyennes de la population, c'est-à-dire les fonctionnaires publiques et particuliers, les artisans, les commerçants, les industriels et les intellectuels, fait accompli partiellement, parce que, d'une côté, il était considéré – par la population – comme une satellite du Parti Communiste, mais d'autre côté, les intellectuels de grande valeur étaient inscrits dans les partis politiques traditionnels.

C'était la raison pour laquelle l'organisation national-populaire du département de Timiș-Torontal a trouvé, à peine, un président, en dépit des offres faites aux différentes personnalités marquantes des domaines politique, économique et culturelle du Banat.

Cependant, ses militants ont déployé une activité organisatorique intense, parce que le parti contrôlait l'administration du département, par l'intermédiaire du préfet et du sous-préfet et, aussi, dans plusieurs communes et villes banatiennes les national-populaires détenaient des emplois des prêteurs, maires, notaires et d'autres fonctions économiques, culturelles et spirituelles. Mais ce

début, initialement bon, a été éclipsé par les relations avec les autres partis du Front National-Démocrate, surtout par le Parti Communiste, qui l'a constitué en qualité du parti satellite et, en conséquence, il ne voulait pas que son satellite devienne trop fort et influent.

Par l'intermédiaire des diverses interventions aux assemblées des national-populaires se met en évidence, déjà, les-uns qui étaient de bonne foi, des autres qui suivaient leur propre intérêt, des autres qui devaient se sauver et des autres, aussi, des simples opportunistes.